

JULI/AUGUSTUS 1979 - no. 18

Van Haver Tot Gort

Uitgave van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde

Secretariaat : Postbus 3086, 3101 EB Schiedam

Gironummer : 36 102 63, Landpoortstraat 9, Ravenstein

Redaktieadres : Redaktie van Van Haver tot Gort

p/a : Postbus 3086, 3101 EB Schiedam

"Hè, hè...., dat hebben we gehad....", deze zucht van verlichting of woorden van soortgelijke strekking zullen enkele bestuursleden en adviseurs van onze Stichting hebben geslaakt, toen de Algemene Deelnemersvergadering in Utrecht (26 mei) en de regionale vergaderingen in Zuidbargse, Valkenswaard en Schiedam (resp. 13, 14 en 1 juni j.l.) achter de rug waren. Het was geen geringe opgave voor deze heren om naast hun gewone dagtaak, en - zoals meestal - zonder enige tegemoetkoming voor hun bestede uren, zoveel tijd en energie in die vier vergaderingen te steken. Het was allemaal bepaald niet simpel, maar er is wel een goede indruk ontstaan van hetgeen er zoal onder de bij ons molenaarsgilde aangesloten molenaars leeft. Op de volgende pagina's hierover meer.

Verder in dit nummer o.a. Te Hooi & Te Gras, wat korte berichten en onder het motto "Dolen op een Molen" als eerste verhaal in de serie over de altijd-in-bedrijf-geweest-zijnde-korenmolens, aandacht voor molenaar Muda en zijn molen "De Jonge Hendrik" in het GRONINGSE DEN ANDEL.

Het werd geschreven door G. Nienhuis, zoon van een Groninger molenaar en thans werkzaam bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, afdeling Molenzaken.

DOLEN OP DE MOLEN

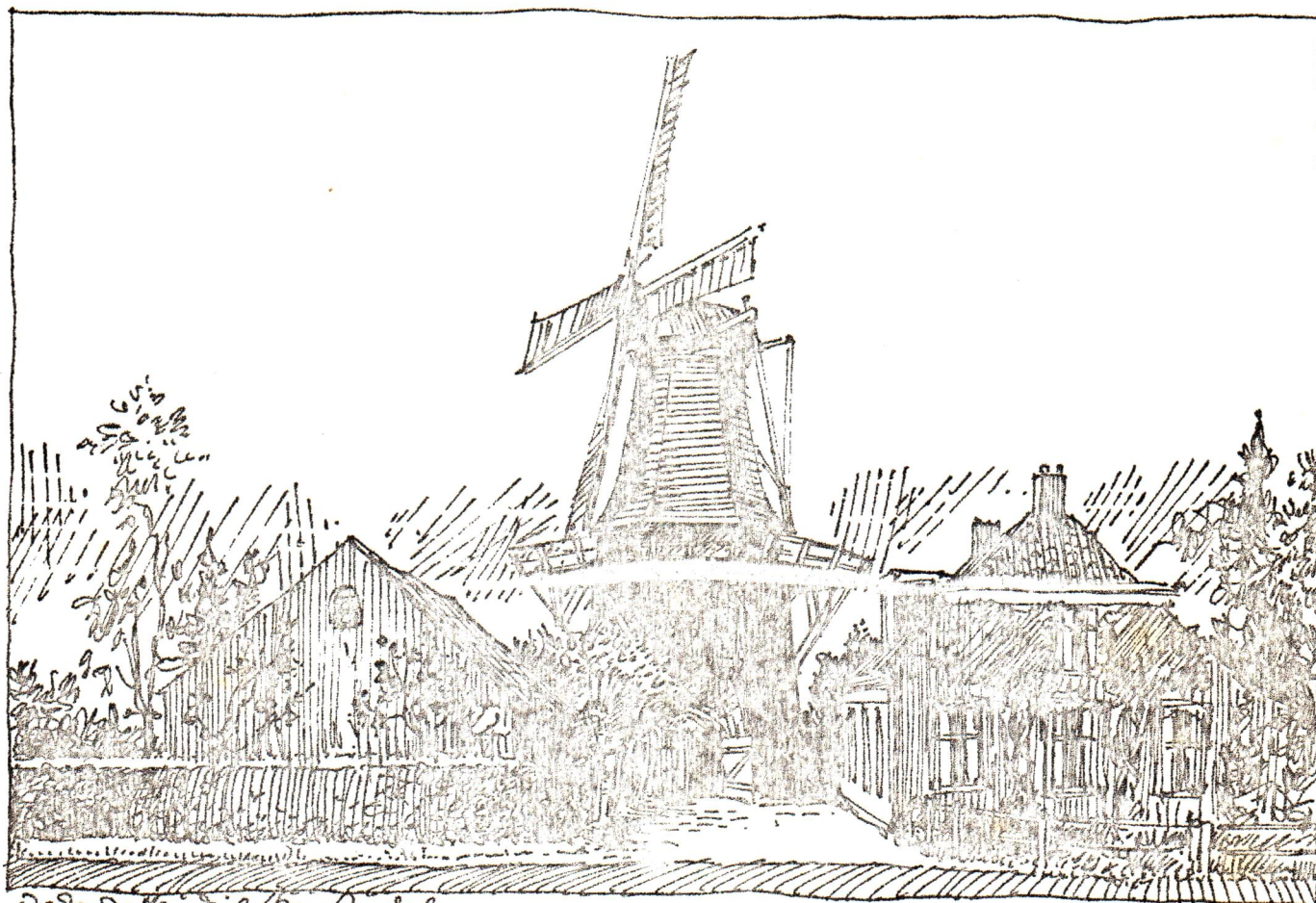
DE JONGE HENDRIK DEN ANDEL(GR)

Deze keer kijken we eens rond op de langzamerhand ook buiten Groningen erg bekende koren- en pelmolen "De Jonge Hendrik" in het dorp Den Andel waar Tiddo Muda nog dagelijks maalt en pelt en zo het molenaarsvak in ere houdt.

Men schrijft 1852 als ter plaatse aan de Oudedijk de Noordermolen wordt gebouwd, welke in de nacht van 4 op 5 juli 1874 verbrand. Daarna bouwde in 1875 molenmaker Jan Hindrik van der Veen uit Mensingeweer met behulp van onderdelen van een koren- molen uit Niekerk de huidige stellingmolen : een grenenhouten achtkant, zonder ondertafelement , op een van steunberen voorzien gemetselde onderbouw.

In 1932 kocht vader J.A.Muda, voordien wonend in Noordhorn, de molen; ook die had het molenaarsbloed niet van een vreemde als we horen dat grootvader Muda een koren- en pelmolen had in Loppersum. Tijdens de jaren voor en in de tweede wereldoorlog deden zowel Tiddo als broer Auke, later o.m. als molenaar te Winsum werkzaam, hun vakkennis bij hun vader in het bedrijf op.

Muda : Na verloop van tijd deed vader in de hoofdzaak de aan- en verkoop, ik pelde meestal, terwijl mijn broer, die wat driftiger dan ik was, het meeste maalgoed deed.

De Jonge Hendrik, Den Andel

Dit malen gebeurde toen ook reeds gedeeltelijk met een door een electromotor aangedreven maalstoel welke onder in de molen op de begane grond stond.

Na de oorlog werd deze maalstoel verwijderd, waarbij een gedeelte van het drijfwerk hiervan door de molenmaker weer op de steenzolder werd aangebracht, t.b.v. de zich op de stellingzolder bevindende pletter.

Deze pletter wordt via een steenschijf waarin de kammen van het takrad (= spoorwiel) grijpen, op een spil waaraan onder een oud staakijzer van een pelspil zit, aangedreven. Er wordt zeer veel haver mee geplet, wat door nogal wat paardeëigenaren in het noorden aan de molen wordt afgehaald. De pletter staat, of er nou veel of weinig wind is, altijd aangeslagen, als er gepeld wordt of gemalen en als er te weinig wind is om te malen kan desnoods de pletter alleen worden aangedreven. Uit de plaats van de spil die de pletter aandrijft en van de steenspil van het koppel 16-der kunststenen, valt reeds te zien, dat van het type pel- en korenmolen waartoe "de Jonge Hendrik" behoort en zoals dit in Noord-Groningen en Noord-Oost-Friesland nog algemeen voorkomt, dat hiervan het pellen de hoofdfunctie vormde: De beide pelspillen en dus ook de ijzerbalken waarin ze lageren, liggen ieder aan een kant van het takrad, tegenover elkaar, in één lijn met de beide stellingdeuren: oost en west-velden van het achtkant. Bezieet men op de takradzolder het ijzerbalkje van het koppel maalstenen, schuin aangebracht in de driehoek tussen de schaarbalken, dan valt hieruit af te leiden dat er voor de maalstenen nog net voldoende ruimte over was. Het gevluht van de molen is bij zoals zo vele molens in het noorden van het land het geval was, op alle vier de einden zelfzwichtend, daarnaast is de binnenroe verdekkerd en is de buitenroe voorzien van Bremerneuzen, met aan de uiteinden neusremkleppen die gelijk met de kleppen van de zelfzwichting open en dicht gaan. Het zelfzwichtstelsel is natuurlijk iets duurder in onderhoud, maar bij een molen dagelijks in gebruik, werkt het vlotter dan met zeilen, hierbij komt nog dat met name bij het pellen het effect van zelfzwichting ook nog een zo gelijkmatig mogelijke gang van de stenen bevordert en zo de kans op het breken van de gerstkorrel bij een toename van de wind beperkt. Als je dan een dikke veertig jaar met een pelmolen hebt gewerkt, verwondert het ons dan ook niet, als we horen dat mulder Muda nog nooit een molenzeil in handen heeft gehad.

Muda, die het bedrijf van zijn vader overnam, bleef het beroep van mulder op zijn molen trouw, ook gedurende de jaren dat het malen met de wind voorgoed op zijn retour leek te zijn.

De Jonge Hendrik, die sinds de watermolen "De Ruimte" van de polder De Vereniging bij Tinallinge op 28 februari 1567 afbrandde, de laatste molen is in de gemeente Baflo, werd in 1968 door de gemeente aangekocht. De molen was toendertijd ook aan een grote restauratiebeurt toe, welke in de jaren 1972-73 door de firma Bremer werden uitgevoerd. Dat de kosten hiervan niet gering waren en de molen toch vlak voor het herstel nog draaide, verklaart al enigzins de algemene opinie in Groningen dat er in de oude toestand slechts één man was die nog met de molen kon werken: Tiddo Muda.

Bij de restauratie werden o.a. de kap en de stelling vernieuwd, het muurwerk gerepareerd en het houten achtkant opgeknapt, hierop werd het nieuwe beschot aangebracht waarop rubberoid werd genageld, wat werd geteerd, wat weer het beeld opleverde van de vroeger veel in de provincie Groningen voorkomende molens, die waren voorzien van zwart geteerd asfaltpapier op houten beschot. De grote beurt kon voor molen en mulder achteraf gezien op een goed tijdstip worden gerealiseerd.

Door in te spelen op de in de jaren erna steeds groter wordende belangstelling voor en vraag naar ambachtelijk en met de wind gemalen en gepelde producten, braken er op de molen weer drukke en lange dagen aan. Daarnaast werd het ook nog drukker met het toenemende aantal bezoekers. Reeds enkele jaren heeft Muda echter vrijwel elke zaterdag hulp van twee jonge molenenthousiastelingen, Henk de Haan en Piet van Dijken. En tijdens ons bezoek begin juni, vertelde Muda ons dat hij bij het vervangen en maken van het pelblik en het stellen van de pelkuipen binnenkort geholpen zou worden door zijn vrienden E. Bakker, molenaar uit Noordhorn en O. Nienhuis, oud-molenaar uit Zoutkamp. Met die hulp en door het een beetje rustiger aan te doen, en daardoor het niet meer zulke lange dagen te maken als voor een paar jaar terug, gaat het nu sinds het optreden van maagklachten vorig jaar, met de gezondheid weer goed.

Direct na de restauratie begon weer het pellen van gerst tot gort, hetwelk aan de DOMO te Beilen en Bedum werd geleverd voor verwerking in de zgn. soepenbrij, oftewel karnemelkse gortpap. Gort was vroeger in de kleistreken een belangrijk volksvoedsel. Zo werd het in de 20-er en 30-er jaren van deze eeuw nog veel door voornamelijk oudere mensen gegeten. Het werd geconsumeerd met stroop, met bruine suiker of met rozijnen, met melk tot pap verwerkt, met karnemelk tot karnemelkse gortpap, met krenten, rozijnen en bessensap tot krentjebrij, oftewel watergruwel. De slager verwerkt het in balkenbrij, en de gortmeel in bverworst, gort werd in hete bliksem verwerkt in plaats van aardappelen en zo werd gortmeel uit de waaiërij gebruikt voor pannekoeken en poffert.

Doordat het voedingspatroon zich wijzigde en vooral nadat het bonnensysteem uit de tweede wereldoorlog was afgeschaft en de concurrentie van machinale pellerijen, nam het pellen op de molens af. Zo verdween in meerdere, ook in nog bestaande molens, de pellerij geheel of gedeeltelijk. Daarnaast werden in de eerste twintig jaar na de oorlog bij restauraties de nog aanwezige onderdelen van een pellerij nogal eens stiefmoederlijk behandeld.

Als we de indeling van de pelstenen eens verder beschouwen, dan zien we dat op de (maal)steen-zolder twee gersthokken zitten, voor de opslag van gerst en ged.gepelde gort. Op de stelling- of pelzolder is de mulder het meest in de weer. Deze zolder is slechts voorzien van een erg lichte balklaag en steunt o.a. via de pelkuipen op de eigenlijke zolder, die voorzien is van zware balken, er zo'n 70 cm onder.

Om goed bij de stenen te kunnen komen draaien de stenen onder de in het midden uit losse luiken samengestelde pelzolder. De pelstenen zijn omgeven door een met blik beklede kuip. In het pelblik zijn met een doorslag gaatjes gemaakt, zodat dit de werking geeft van een rasp. Boven de ene helft van iedere pelsteen staat een kaar, waaruit men gerst op de steen kan laten. Door de draaiing van de steen komt de gerst tussen de buitenomtrek van de zandstenen pelstenen en het blik terecht. Wordt de schuif, die over de volle hoogte in de pelkuip zit, geopend, dan kan de gedeeltelijk gepelde gerst in de zgn. schootemmer worden opgevangen. Deze schootemmers, ofschoon niet zoveel meer gebruikt als vroeger, staan nu nog op hun plaats. Vroeger werd de schootemmer van de zgn. voorloper (meestal de westelijke pelsteen waarop de gerst het eerst wordt gelaten) aan het hengsel opgetrokken en in één beweging geleegd in de kaar van de andere pelsteen (de zgn. naloper). De schootemmer van de naloper werd vroeger in één beweging in de kaar van de zeef geleegd. De zeef bevindt zich dan ook altijd naast de naloper. In de meeste molens zijn de werkzaamheden van de pelmolenaar na de eeuwwisseling nogal verlicht door het in het midden van de molen aanbrengen van een dubbele elevator, waarvan de ene de gedeeltelijk gepelde gerst van de voorloper naar de naloper brengt, de andere brengt het van onder de naloper naar de kaar van de zeef. Deze door een riem vanaf de voorloperspil aangedreven elevator strekt zich uit over de volle hoogte van de pelzolder tot plm.

1,5 m eronder. In de zeef, die wordt aangedreven door een riem vanaf de naloperspil worden de kleinere en gebroken korrels en de doppen uit de gepelde gerst gehaald. Het pellen vroeg en vraagt ook nu nog aanzienlijk meer wind dan het malen. Wanneer er voldoende wind is om te pellen, minimaal windkracht 6, werd het malen er dan ook aangegeven, totdat de wind weer afzwakte.

Na het zeven lopen de korrels over de waaië (wanmolen) op de onder de pelzolder zittende wanizolder, waaruit de doppen en de bloem eruit worden geblazen. Omdat de gepelde gerst na één passage over voor- en naloper nog maar gedeeltelijk klaar is, wordt het weer naar een van de hokken op de steenzolder getransporteerd.

Na het voor de tweede maal passeren van de stenen wordt het nu lichte gort genoemd. Daar de partij nog niet klaar is moet deze voor de derde maal de beide stenen passeren. Dat de gerst 3 x 2 stenen moet passeren komt, omdat men de gerst niet langer dan nodig in de kuip moet laten zitten om de optredende warmte en daarmee het gewichtsverlies, en daarnaast het voorkomen van teveel halfschillen, zoveel mogelijk moet beperken.

Het pellen vereist meer vakmanschap en routine dan het gewone malen, bovendien leer je het als jonge molenaar moeilijker. Muda: "Het moet grotendeels op het gevoel en het gehoor gebeuren, bij windkracht 6 gaat het nog wel, maar leerling-molenaars laten de molen in het begin ook te snel draaien. De belasting van de molen moet je op tijd regelen en vooral dit regelen schijnt erg moeilijk zijn te leren."

Om de molen zo regelmatig mogelijk te laten draaien, mag de molen geen oogenblik onbelast lopen, vandaar dat er vrijwel altijd twee pelstenen zijn. Voordat men van de ene steen de schoot (een hoeveelheid iets minder dan een half mud) uitlaat, laat men van de andere steen reeds een gedeelte van de schoot erin. Gelijk met het inlaten wordt de eerste schoot uitgelaten. Bij minder bedreven en nauwkeurige molenaars zag men vroeger de molen een aanloop nemen om daarna weer af te zakken!

Voor het pellen komt vrijwel alleen wintergerst in aanmerking, die een hardere en grotere korrel heeft dan zomergerst. Voor de oorlog werd ook nog een tijd wel het zgn. zwanehalgerst gepeld, de tijd van verbouw hiervan viel tussen die van winter- en zomergerst in. In de oorlog werd er ook nog veel zomergerst gepeld; het hoefde slechts tweemaal de beide stenen te passeren.

Om goed te kunnen pellen moet de molen zo'n 60 tot 70 einden lopen. Als we weten dat de overbrengingsverhouding bij de pelmolens in Groningen zo'n 1 : 9 à 10 bedraagt, maakt de steen plm. 160 toeren per minuut.

Ofschoon het nog enkele jaren duurt voor de heer Muda 65 jaar hoopt te worden en er dan, in gezondheid, wellicht nog niet helemaal mee zal stoppen, staat er ook nog niet direct een opvolger klaar. Naast de handel in vee- en kippevoer, die werd aangehouden en het tarwemeel, roggemeel en gebroken rogge wat aan enkele bakkers wordt geleverd, kan men er als zovele thuisbakkers uit de verre omtrek ook bloem, zemelen, peulvruchten en hondebrood kopen, en geplette rogge en tarwe om in de muesli te doen! Kortom, samen met de reeds eerder genoemde artikelen, kan men onder in de molen kiezen uit een assortiment graanproducten, wat werkelijk varieert van haver tot gort!

Een vermeldingswaardige bijkomstigheid verder is dat de heer Muda woont in het huis waar in de vorige eeuw de sarrie woonde. Een sarrie, wat een verbastering van chercher is, een overblijfsel wat het woord betreft uit de Franse tijd (vgl. rechercheur) was een belastingambtenaar. Deze moest toezien op de naleving van het feit dat er in de provincie Groningen van 1628 tot 1855 belasting werd geheven op gemaal. Dat hier vooral in de 19e eeuw streng door de provinciale overheid de hand aan werd gehouden, bewijst het feit dat ook al is de molen er al vele jaren geleden afgebroken, er in tientallen dorpen, dergelijke, vaak kleine ambtswoningen staan, die vroeger vlak naast of aan de inrit naar de molen werden gebouwd.

In diverse van deze woningen, ook wel sarrieshut genaamd, kan men nog een ingemetseld stuk natuursteen met daarop het wapen van de provincie, zien zitten.

G.L. Nienhuis.

Te Hooi en te Gras.

(Korte ambachtelijke korenmolenaarswetenswaardigheidjes)

t.H & t.Gr.(1)

22 juni j.l. : de molen De Vrijheid in Schiedam in feestelijke vlaggentooi en groot feest in het Groningse Zuidhorn:

Rolf Wassens, ons aller secretaris, trouwt met Wieneke Ezenga.

Een grote schare molenaars en molenliefhebbers is op die dag de reis naar die Noordelijke uithoek van ons land getrokken om het jonge paar te feliciteren.

Ook de redactie van Van Haver tot Gort en het Bestuur van ons Korenmolenaarsgilde, wenst Rolf en zijn echtgenote Wieneke, van harte geluk!

Zuiniger met energie. Bespaar minstens 5%!!

Leve de molenaars van de wind- en waterkorenmolens, denken wij bij het lezen van deze en soortgelijke kreten waar de kranten al weer vele weken van bol staan! Elke ton graan, gemalen op wind- of waterkracht, betekent weer een aantal kilowatt-uren minder elektrische stroom, dus weer wat aardgas of stookolie bespaard! De minister van Economische Zaken mag wel blij zijn met ons, ambachtelijke korenmolenaars, die ervoor zorgen dat een aantal aloude korenmolens niet alleen zo maar wat staan te pronken, maar ook nog wat energie uit de wind of het water halen ook. Een argumentje temeer om nu toch eindelijk eens af te komen met die subsidiatoezegging aan ons, zo zouden we denken!

ALGEMENE DEELNEMERSVERGADERING IN UTRECHT; 26 MEI J.L.

In "De Molenaar" van 6 juni (nr.23, pag.758) is daar uitvoerig verslag van gedaan. Alvorens wij U over de regionale bijeenkomsten berichten, eerst nog wat korte aanvullingen op het verslag van "De Molenaar" over de in de Utrechtse vergadering behandelde agendapunten.

1. Opening.
Het door voorzitter Jochijms gehouden openingswoord - en zijn oproep om toch vooral zoveel mogelijk de windkracht te benutten, en niet al te gemakkelijk de motor in te schakelen - heeft hij ook in de regionale vergaderingen letterlijk zo herhaald. Het is op een volgende pagina in zijn geheel afgedrukt.
2. De activiteiten van het stadium voor Maalderij en Bakkerij, toegelicht door dhr.Slotman.
Hetgeen in "De Molenaar" hierover geschreven is, behoeft nauwelijks enige aanvulling.
3. De toelichting op het rapport van IGMB/TNO en de keuringsregeling, door R.Wassens.
Dit onderwerp is op de regionale vergaderingen op dezelfde wijze aan de orde geweest. Er werd duidelijk, dat in Drenthe de bakkers graag scherp (zeg maar grof) gemalen volkorentarwemeel hebben en hoe dit met de keuringsregeling moet worden opgevangen behoeft nog wel enige aandacht. Verder bleek dat verschillende molenaars toch heel graag in een melange ook inlandse tarwe willen verwerken. Dit punt moet zeker in de aandacht blijven. Hoewel van de aanwezigen sommigen de kosten van de keuring wel wat hoog vonden was er niemand die na de uitvoerige discussie en toelichting werkelijk bezwaar had tegen deze verplichting.
4. Het punt "promotion".
Ook hier kan worden verwezen naar het verslag van de regionale vergaderingen.
5. De Financiën van de Stichting.
Zoals ook in "De Molenaar" werd geconstateerd, is het goed hier nog eens te herhalen dat in Utrecht, na de gegeven toelichting niemand bezwaar had tegen een verhoging van de Omzetafhankelijke bijdrage tot f.0,22/00 kg; ook bij het idee om dit met terugwerkende kracht te doen, werd geen overwegend bezwaar gehoord. Zelfs was er één deelnemer, die voorstelde om er meteen maar een mooi rond getal van een kwartje van te maken!
6. De regionale vergaderingen.
Enkele deelnemers verklaarden zich bereid om niet aangesloten collega's in hun omgeving te benaderen. Toen e.e.a. was genoteerd kwam het punt rondvraag aan de orde.
7. Rondvraag.
De weinige vragen die nog over waren na de voorgaande discussies konden vlot worden afgehandeld.
Hier kwam ook aan de orde het in "De Molenaar" reeds genoemde feit dat de zaterdag voor molenaars geen gunstige dag is en dat een vergadercentrum als Utrecht geen plaats is waar men zich in onze kring echt thuis voelt.
Bij de regionale vergaderingen was in feite dit punt al opgelost en in de toekomst zal de zaterdag zeker niet meer als vergaderdag worden gekozen.

Voordat we toekomen aan het geven van een korte samenvatting van hetgeen er op die avonden besproken is, laten we hieronder het openingswoord van de voorzitter volgen en daarna hetgeen hij heeft gezegd over de rol van de oude molenaarsgeneratie.

Geachte collega's, Dames en Heren.

Bijzonder welkom de niet deelnemers, zij hebben echt de moeite genomen hier aanwezig te zijn. De wind is een machtige natuurkracht, molens boeiende bouwwerken; zijn niet alleen meer een bezienswaardigheid, maar komen steeds meer in de belangstelling als krachtbron.

Beste collega's, laten wij daarop inhaken en zorgen, dat wij onze molens prima in orde hebben, de stenen op tijd billen en door reinheid en goede grondstoffen een product aan de bakker en niet te vergeten aan de thuisbakker, brengen, die elke kretiek kan doorstaan. Laten we dan ook zoveel mogelijk van de wind gebruik maken en onze hulpkracht dan alleen gebruiken wanneer het niet anders kan. Immers, de wind is milieuvriendelijk en bespaart energie. Dit zijn geweldige pluspunten waar we zeer zeker ons voordeel mee kunnen doen. Laten we ook niet vergeten om onze jonge aankomende molenaars, hetzij een zoon of een goede vrijwillige molenaar, een kans te geven om de molen te laten draaien, niet voor de prins maar als krachtbron om graan te malen.

Wij hebben op de molen het volgende vers hangen :

" De molenaar die bij de wind
zijn waar geluk en voordeel vindt
kan ons door zijn arbeid leren
gelegenheid en tijd waarderen."

Wij hopen dat dit geluk en voordeel voor U allen moge zijn weggelegd!!

Wij komen nu bij punt 2 van de agenda : De rol van de oude molenaars bij de vorming van de nieuwe molenaarsgeneratie.

Het ambacht van de korenmolenaar zoals dat op de wind en watermolens werd uitgeoefend is eeuwenlang van vader op zoon en van baas op knecht overgeleverd.

Wat was er vooral nodig om dat zo nauw met de natuur, het weer, de wind en met het water verbonden ambacht onder de knie te krijgen. Men begon als jongeman, als jongen nog, op een van de vele molens die er maalden, en men groeide op als groentje met twee linkerhanden, en alleen goede wil, onder de hoede van een ervaren en strenge molenaar, aldoende lerend, en alle dagen in de volle praktijk van het molenaarswerk, weer een beetje ervaring rijker wordend. Tot men na verloop van jaren zoveel had opgestoken, dat men zich van jonge molenaarsleerling uiteindelijk had ontwikkeld tot een bekwame molenaar, die best in staat was om zelfstandig te werken.

Voor het zover was, kwam het meermalen voor dat men, ook al had vader zelf een molen waar men zou opvolgen, nog enige omzwervingen maakte en zo verschillende molenaars op hun molens, als leermeester meemaakte. Een veelzijdige opleiding of beter gezegd "opvoeding". Heel fraai is dit beschreven in "De Molenaar" in het feuilleton waarin het levensverhaal van Bart Brinkhuis is vastgelegd.

Nu dreigde ambacht, vanwege het wegvallen van de economische bestaansmogelijkheid een tijdlang - stel maar vanaf de 2e wereldoorlog en in sommige streken nog wel eerder - na eeuwenlang te zijn uitgeoefend, uit te sterven. Het aantal vakbekwame molenaars is tot een schrikbarend klein aantal gedaald. Wij staan nu voor de moeilijke maar niet onmogelijke taak, om geholpen door de mogelijkheden die deze tijd met zich meebrengt en de animo die in de jongere generatie aanwezig is, om daar verandering in te brengen.

Wij zijn van mening, dat de vorming van de jongere molenaarsgeneratie, ook nu nog een kwestie is van het opdoen van ervaring, en dat er vanzelfsprekend een belangrijke taak is weggelegd voor de ervaren oudere molenaars. Het is niet goed mogelijk om, laat ons dat maar duidelijk stellen, het molenaarsambacht te "leren" in de betekenis van het bestuderen van boeken, geschriften en het volgen van lessen. Al is op zich de op schrift gestelde vakkennis van de oudere korenmolenaarsgeneratie, voor iemand die zich anno 1979 in het ambacht wil ontwikkelen natuurlijk een goed hulpmiddel om wijzer te worden en via "Van Haver tot Gort" en in de toekomst via een vakdokumentaire werken wij daar als korenmolenaarsgilde ook wel aan.

Maar... het werken op de molen, in de praktijk zelf en de begeleiding van een ervaren oudere vakman, zal zich de basis blijven vormen voor iemand die tot een echte molenaar wil uitgroeien. Het spreekt vanzelf dat alle bepalingen van onze statuten - de grondwet van ons korenmolenaarsgilde - rond het thema leerling-gezel-meester zijn gegroepeerd!

Hoezeer wij ook de noodzaak van een organisatie als het Gilde van Vrijwillige Molenaars erkennen - niet elke molen zal immers weer werkelijk in bedrijf kunnen komen - toch zal dat de manier zijn waarop de echte jonge vakmensen worden gevormd.

Zeker is wel, dat we het in veel gevallen moeten hebben van mensen - en de voorbeelden zijn er al - die via de vrije tijd de stap naar een beroepsmatige uitoefening van het molenaarsambacht zetten. De goeie selecteren zichzelf wel uit. We moeten ze dan wel een kans durven geven, maar het moet dan wel gaan om mensen die willen leren van de ervaring van de oudere molenaars en die begrijpen wat het molenaarsvak nu werkelijk inhoudt.

Het is geen proces waarbij in korte tijd een groot aantal bekwame mensen wordt afgeleverd. Dat hoeft ook niet. Het gaat traag maar gedegen en slechts een betrekkelijk kleine kring van geselecteerde jongere mensen kan erbij betrokken zijn.

In Van Haver tot Gort nummer 16 Maart/April, hebben wij daar uitvoerig over geschreven en we zullen de tekst hier niet herhalen, maar we willen wel duidelijk proberen te maken, dat we hierbij de steun van alle vakbekwame molenaars van de oude generatie nodig hebben. Om op hun eigen molen, als ze daadwerkelijk nog malen, hun kennis over te dragen, om aankomende molenaars, toekomstige collega's te helpen bij het scherpen (of billen, waar dit woord meer in het gehoor ligt) en om in de vorm van regionale ballotage commissies uit te maken, wie van de jongere generatie het stadium van gezel- of, en ook dat zal weer komen - meester heeft bereikt.

Dat vergt van de oudere collega's wél wat vertrouwen en begrip dat de jongeren van lieverlee ook dingen zelfstandig willen doen en dat er momenten komen dat ze, laten we eerlijk zijn, ook op een eigen molen voor zichzelf willen beginnen.

Van de jongeren vraagt het een groot gevoel van collegialiteit en dan mag een behoorlijk financiële tegemoetkoming, zodra er ook commerciële aspecten in het geding zijn, niet worden vergeten. We moeten ons steeds voor ogen houden dat de jeugd ook in onze situatie de toekomst heeft!!

Zelf hebben wij op onze molen 4 jonge molenaars in opleiding waarvan er 2 geslaagd zijn als vrijwillig molenaar en 1 heeft het tot gezel gebracht van ons eigen korenmolenaarsgilde. Ik kan U wel vertellen dat wij ondanks de strubbelingen dat een en ander met zich meebrengt, er toch heel veel plezier aan beleven, mogelijk leren wij net zoveel van hun, als zij van ons. Voor wie in de zeldzame omstandigheden verkeert dat hij een zoon heeft, die misschien een kans krijgt om in het eigen bedrijf als molenaar op te volgen is de kwestie van de opleiding natuurlijk helemaal geen punt. Zoals gezegd, is voor die meester-molenaar, van de oude generatie ook in de bepalingen van onze statuten een centrale plaats weggelegd. Maar dan is het van belang dat ze de stap naar ons korenmolenaarsgilde wel durven zetten. Wij maken het die oudere molenaars, wanneer ze 60 plusser zijn en geen commerciële activiteiten meer ontplooiën, financieel zo makkelijk mogelijk. Een bijdrage van f.25,- per jaar is alles wat wij vragen. Daarom doen wij op deze plaats een dringend beroep op de molenaars die nog niet tot onze deelnemerskring zijn toegetreden. Wees trots op het vakmanschap dat U heeft en wees blij met de mogelijkheden die er in de huidige tijd zijn en durf iets van Uw kennis en ervaring beschikbaar te stellen aan mensen die Uw steun waardig zijn. Sluit U aan bij ons korenmolenaarsgilde, opdat we onze krachten kunnen bundelen om gezamenlijk het doel van de instandhouding van ons mooie ambacht te kunnen bereiken!

Tot zover onze voorzitter, aan het woord.

Laten wij hierna de verschillende regionale bijeenkomsten kort de revue passeren.

Eerst Zuidbargo, 13 juni 1979.

Na de bezichtiging van de molen Zeldenrust, slenteren in totaal 27 mensen - onder wie 7 dames - naar een uitspanning waar de heer Omvlee een zaaltje heeft besproken. Voorzitter Jochijms steekt er voor het eerst zijn openingsverhaal af. We hebben dat hierboven reeds weergegeven. Onze notulist vatte het verhaal over de rol van de oudere molenaars als volgt kernachtig samen :

Het ging bergafwaarts met het molenaarsvak, tot voor enkele jaren tenminste. Nu is er een kentering en nu is juist de inbreng van de oudere molenaars onontbeerlijk. Want boeken en vakdocumentatie mogen prima hulpmiddelen zijn, de praktijk - en liefs geleerd van een vakbekwame molenaar die zijn sporen verdiend heeft - is op de molen pas de echte leermeester. Daarom, oudere molenaars : sluit je aan. Het kost maar 25 gulden in het jaar en het is de mooiste bijdrage die je aan het voortbestaan van je geliefde ambacht kunt geven : je persoonlijke bemoeienis bij de opleiding van nieuwe, jonge molenaars.

Na de inleiding van voorzitter Jochijms was de beurt aan adviseur Houdijk. Hij somde de mogelijkheden op die er bestaan voor de ondernemende molenaar om in contact te treden met bakkers, met zg. alternatieve winkeltjes en met de thuisbakkers via een eigen winkelhoekje in de molen. Het is een hoge drempel, waar de molenaar overheen moet om dat contact te maken, maar de Tijd vergt van een ondernemer nu eenmaal stappen, die, als ze eenmaal zijn gezet, hun revenuen dik opleveren.

Tijdens het eten van de molenboterham legde sekretaris Wassens de toehoorders uit hoe het nu zit met de kwaliteit van het molenmeel : dat het eigenlijk nog belangrijker is goeie tarwe te kopen dan tot op de bodem te gaan van je ambachtelijk kunnen. Met andere woorden : een minder goeie molenaar kan met puike tarwe nog een best resultaat halen, maar een puike molenaar met slechte tarwe nimmer.

Aansluitend daarop hield Wassens de mensen voor hoe belangrijk het is, dat vanuit neutrale hoek een keuring tot stand komt van het meel. Zo'n keuring kan als verkoopargument dienen in de richting van de bakker-afnemers, maar is in de eerste plaats een hulpmiddel om te allen tijde prima kwaliteit te leveren.

Er zullen voor molens met een produktie van 15 ton per week of meer acht jaarlijkse keuringsronden zijn. Dat loopt af naarmate er minder wordt geproduceerd tot een minimum van één ronde, als er 1 ton of minder in de week wordt gemaakt. In dat laatste geval kost de keuring 23 cent per 100 kilo. Dat bedrag wordt minder tot men bij de 15 ton klanten komt : zij betalen 12 cent per honderd kilo, dit is omgerekend vanuit het bedrag van f.118,- dat elke keuringsronde kost.

De rondvraag werd vervolgens aangekaart door deelnemer Koning uit Peize. Hij had een brief doen uitgaan naar het bestuur van het ambachtelijk korenmolenaarsgilde en naar alle zelfstandig draaiende molenaars onder de deelnemers van de stichting, waarin hij stelling nam tegen verstrekkende verplichtingen (zoals contributieverhoging en de verplichte meelkeuringen) en zijn grote huiver uitsprak ten aanzien van deelneming door andere dan zelfstandigwerkende molenaars in het amb.korenmolenaarsgilde. Een punt voor de heer Koning was kort geformuleerd dat op allerlei manieren De Echte Bakkers, dus die aangesloten zijn bij de Stichting Echte Bakkersgilde, binnen de wereld van de ambachtelijke molenaars; maar ook binnen het eigen molenaarsgilde een alles overheersende rol zouden spelen.

Hierop volgde een langdurig debat waarin zich dhr. Koning, Wassens en af en toe de heer Bökkers lieten horen. Wassens bracht naar voren dat de stichting amb.korenmolenaarsgilde vogels van verschillende pluimage onder de deelnemers kent. Er zijn deelnemers met een firma, er zijn bedrijven bij die in een stichtingsvorm zijn gegoten. Er zijn zelfstandige molenaars die op kontrakt leveren aan Echte Bakkers; er zijn stichtingen die een soortgelijk kontrakt hebben.

Het collegiaal werken onderling is een verplichting voor alle deelnemers volgens de statuten. Om bij een bestaande klantenkring elkaar klanten af te snoepen is niet collegiaal of dat nu bij een Stichtingsvorm gebeurt of bij twee zelfstandig werkende molenaars. De heer Koning houdt staande dat er op enkele plaatsen dingen zijn gebeurd die niet door de beugel kunnen en voorziet nog veel moeilijkheden.

Wassens sluit af met te zeggen dat er in het bestuur nog zeker over gesproken zal worden.

Door de lange duur van het debat komen de andere punten uit de heer Koning's brief nauwelijks nog aan bod. Wel voert hij nog aan, dat z.i. het bedrag dat gespendeerd wordt aan bestuurlijke zaken en aan het reilen en zeilen van het ambachtelijk korenmolenaarsgilde wel wat lager zou moeten zijn. Het bestuurscontingent neemt dit voor kennisgeving aan.

Regionale vergadering Valkenswaard, 14 juni '79.

Geteld een opkomst van 39 mensen, onder wie 10 dames.

Na het bezichtigen van twee prachtig op de Doornel gelegen watermolens, De Doornelse Watermolen van Pau v.d.Eynden en de Venbergse molen van J.J.Rietra, begeven de aanwezigen zich naar het zaaltje van het naast de molen gelegen cafe-restaurant. De eerste vier punten van de agenda verlopen vrijwel als tijdens de eerste vergadering in Zuidbarge. Aansluitend op het praatje van Wassens over de keuring zegt de heer Van Bussel :

"Allemaal goed en wel, die kwaliteit van het meel, maar je bent toch maar afhankelijk van de bakker. De vakbekwaamheid van de bakker heb je nooit in de hand. Het is bijna zonde om duur tarwe in te kopen van goeie kwaliteit, als er toch een bakker op los gaat die er niks van kan of die toch maar bijmengt met dit en dat. Als zo'n man met eiwitpoeders smijt, waarom kunnen wij dan niet lekker goedkoop inlandse tarwe nemen? Een goeie bakker kan daar ook best mee overweg...."

Wassens antwoordt dat dat natuurlijk nooit het uitgangspunt mag zijn. Als amb. molenaar moet je zo goed mogelijke kwaliteit leveren, zodat ook een minder goeie bakker er een aanvaardbaar resultaat mee behaalt. Anders heb je toch geen recht van spreken meer? Van Bussel komt dan aan met de klacht van een achttal oudere molenaars, die hij telefonisch had uitgenodigd om naar Valkenswaard te komen, dat dat korenmolenaarsgilde toch één was met het Echte Bakkersgilde en dat ze daarom geen interesse hadden.

Dit is dan meteen koren op de molen van een van de andere aanwezige molenaars die dit beaamt en met stellige bewijzen wil onderbouwen. De Echte Bakkers, zegt hij, lijken wel de dienst uit te maken. Ze pakken je klanten af. Ze verplichten een bakker onderling bij deze of gene meel te kopen. Een rare boel...

De verwarring over dit onderwerp duurt lang. Het is niemand precies uit te leggen hoe de vork in de steel steekt, want als alles opgehelderd lijkt te zijn, dan begint er weer iemand van vorenafaan.

Regionale vergadering Schiedam, 15 juni '79.

Hier zijn het een twintigtal mensen - onder wie één dame - die om te beginnen de klin maken tot bovenin molen De Vrijheid, en daarna wandelen naar cafe-restaurant De Amstelbron waar men na een hapje te hebben genuttigd, wat tafels bijeenschuift en met de vergadering begint.

Voorzitter Jochijms heeft, wegens ziekte van één van de mensen in zijn bedrijf op het laatste moment verstek laten gaan. De heer Gunneweg leest het openingswoord voor.

Ook hier verlopen de volgende punten vrijwel gelijk aan de vorige vergaderingen. Bij het punt "keuringen" wordt Wassens - die i.v.m. zijn a.s. trouwdag nog wel andere zaken dan alleen molenaarskwesties aan zijn hoofd had - waargenomen door R. Batenburg.

Een aspirant-deelnemer meldde dat hij via de broodkeuring die het Station M & B bij een van zijn bakkers-klanten uitvoerde, ook geregeld de resultaten van zijn molenbrood vernam en dat was toch wel mooi genoeg. Batenburg stelde dat zo'n onderhandse afspraak met een bakker, voor een molenaar natuurlijk heel nuttig is, maar voor het korenmolenaarsgilde natuurlijk weinig waarde had. Bovendien speelde in de op die manier verkregen resultaten ook nog de werkwijze van de bakker een rol en viel het in wezen nog niet uit te maken bij wie nu de oorzaak lag, als de resultaten eens iets tegenvielen. De bakker zal snel de neiging hebben om dan met een beschuldigend vingertje richting molenaar te wijzen. Dat punt speelt niet als TNO van onze meelmonsters direkt, volgens een uitgekiende werkwijze, zelf gaat proefbakken.

Op verzoek van een overigens niet aanwezige deelnemer (Hunink uit Zuid-Beijerland) wordt d.m.v. handopsteken onder de aanwezige deelnemers gepeild wie er tegen de verplichte keuringsregeling is. Niemand heeft daar problemen mee, zo bleek.

Tenslotte kwam als onderdeel van de rondvraag de brief van de heer Koning ter sprake. Uit de discussie bleek dat door de aanwezigen hier, niet zo zwaar aan de daarin gestelde kwesties werd getild, al bleek over het punt "Echte Bakkers" ook hier zeer veel verwarring te bestaan.

Wat betreft het gevaar dat de zgn "Stichtingsmolens" voor zelfstandige molenaars vormen, kwam naar voren dat het ook wel eens andersom kan werken. De molen De Vrijheid" heeft in goed overleg enkele klanten die in Zeeuwse richting aan de rand van zijn klantenkring lagen, overgedaan aan molenaar De Visser in Wolphaartsdijk.

Toch bleek ook hier wel de noodzaak aanwezig dat het bestuur op korte termijn met een voor alle deelnemers duidelijke visie op deze zaak op de proppen komt!!

KEURING

Op de centrale vergadering in Hoog Catharijne kwam geen molenaar met bezwaren tegen de keuringsregeling. Niettemin heeft het bestuur in de regionale vergaderingen van woensdag 13, donderdag 14 en vrijdag 15 juni de keuringsregeling opnieuw aan de orde gesteld, zodat ieder in de gelegenheid was bezwaren te uiten. De Groninger molenaar Pot voelt weinig voor het verplicht stellen. Ook de heer Van Bussel uit Eindhoven ziet de keuring liever niet verplicht gesteld. Aangezien verreweg de meeste molenaars geen bezwaren hebben tegen een keuring die voor iedere deelnemer geldt, meent het bestuur toch dat wij met de keuring kunnen beginnen. Naar onze mening moeten wij zover zien te komen, dat het embleem van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde een garantie is voor kwaliteit. Een windmolen/waterradmolen is een mooie trekpleister, maar alleen daarmee komen we er niet. De bakker wil wel een exclusief produkt, maar hij moet met het meel goed overweg kunnen. Dat wij onder contrôle staan van het Station voor Maalderij en Bakkerij is een mooie reclame naar de bakkers en amateurbakkers toe. Anderen die met wind/water-molens meel produceren hebben die reclame niet.

Het Bestuur.

N.B. Over het 2e hete hangijzer n.l. dat van de contracten van molenaars en in het bijzonder van stichtings-molens, met groepen echte bakkers, zal het bestuur zich diepgaand beraden. Er zijn overigens al begin dit jaar door ons aan het hoofdbestuur Echte Bakkersgilde voorstellen gedaan om bepaalde bezwaren uit de wereld te helpen. Wij stellen ons voor na de vakantie-periode een gesprek met het Echte Bakkersgilde hierover te arrangeren en alle deelnemers dan uitvoerig van de resultaten op de hoogte te stellen.